

uuden kuntatiedon erikoislehti

polenmikki

2/09

Lue lisää
www.kaks.fi

Koulusta tehtiin
LASTEN KAUPUNKI

Osallistu
KUNTAKUVAKILPAILUUN

Paula Lehtomäki
haastaa ilmastotalkoisiin

Kulutus kuriin

2/09

10

6

6 Kulutus kuriin

Ympäristöministeri Paula Lehtomäki haastaa kunnat mukaan ilmastotalkoiisiin.

10 Vyötä kireämmälle

Kunnat varautuvat talouskriisiin tuomiin haasteisiin.

13 Ottakaamme esimerkkiä Euroopasta

Europarlamentaarikko Lasse Lehtisen kolumni

14 Kuntaliitokset kasvattavat etäisyyksiä

Matka maalta markettiin pitenee kunta-liitosten lisätessä palvelujen keskittymistä.

16 Tilaa viihtyvyydelle

Kouluarkkitehtuurilla voidaan vaikuttaa myös oppimiseen.

20 Toisaalta-toisaalta

Voiko kunnan virkamies toimia kunnan luottamuselimen jäsenenä?

21 Kuntakuvakilpailu**22 Elämisen arvoinen vanhuus**

Suurten ikäluokkien eläköityminen tuo kuntien palveluihin haasteita.

23 Kuntasektorin kuukausipalkka on 2 714 euroa

POLEMIKKI ON KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖN TYTÄRYHTIÖN POLE-KUNTATIEDO OY:N NELJÄ KERTAA VUODESSA ILMESTYVÄ LEHTI • JULKAISIJA: POLE-KUNTATIEDO OY c/o KUNNALLIS-ALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ, FREDRIKINKATU 61, 00100 HELSINKI, FAKSI (09) 6226 5710, TOIMISTO@KAKS.FI, WWW.KAKS.FI • PÄÄTOIMITTAJA: ANTTI MYKKÄNEN • TOIMITUS-NEUVOSTO: KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ; ANTTI MYKKÄNEN, VELI PELKONEN, MCI PRESS OY; HEIDI GEDIK, MIA LEHTO, JYRKI LEHTO, RIIKKA SIPPOLA • TOIMITUS JA ULKOASU: MCI PRESS OY, MIKONKATU 18 B, 00100 HELSINKI, PUHELIN (09) 2525 0250, FAKSI (09) 2525 0251, INFO@WWW.MCIPRESS.FI • KANNEN KUVA: JAKKE NIKKARINEN/STUDIO SIKALA • PAINATUS: LIBRIS OY HELSINKI • ISSN 1455-6022 • COPYRIGHT: LEHDEN SISÄLTÖÄ EI SAA OSITTAINKAAN JÄLJENTÄÄ ILMAN TOIMITUKSEN KIRJALLISTA LUPAA. TOIMITUS EI VASTAA TILAAMATTA JÄTETYISTÄ MATERIAALEISTA. KIRJOITTAJAIN ARTIKKELEISSA ESITTÄMÄT MIELIPITEET OVAT HEIDÄN OMIAAN EIVÄTKÄ VÄLTÄMÄTTÄ EDUSTA JULKAISUJAYHTIÖN KANTAA. LEHDEN VUOSIKERTA: (4 NUMEROA) 18 EUROA. TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET: WWW.KAKS.FI

” Kansainvälisten tutkimusten mukaan suomalaiset lapset viihtyvät koulussa huonosti.

Kaisa Nuikkinen

Tiesitkö?

Yksi tietokone kuluttaa lepotilassa jopa 20 W energiaa tunnissa eli noin 120 kWh vuodessa. Tämä tarkoittaa noin 15 euron ylimääräistä laskua/kone vuosittain.

Kunnissa tästä kertyy vuodessa suuria summia.

Antti Mykkänen

Ota riski – äänestä

M IETIN, KIRJOITTAISINKO OLLENKAAN Euroopan unionista.

Aliarvioinko Sinua, jos patistan uurnille? Sitähän tekevät nyt kaikki vastuuntuntoiset pää- ja muut toimittajat. Enkö luota harkintakykyysi, jos kehotan menemään valitsemaan 13 suomalaisen europarlamentaarikon joukkoa?

Jaa. Tämän lehden valistuneessa lukijajoukossa todennäköinen äänestysprosentti on kaksinkertainen suomalaisten keskimääräiseen verrattuna.

Tässä syitä käyttää ääntäsi.

Kunta on keskellä maailmaa. Euroopan unionin päätökset tupsahtavat entistä useammin kuntien päätöspöytään ilman välikäsiä. Kuntalaisetkin vaikuttavat unioniin esimerkiksi valitsemalla EU:n tuomioistuimiin kuntien päätöksistä ja toimimalla puolueiden ohella kansalais- ja muissa järjestöissä.

EU:n listalla on perussopimusta, hyvää hallintotapaa, palveluja, alue- ja rakennepolitiikkaa, maahanmuuttoa, Itämeren, ympäristöä, energiaa, tietoyhteiskuntaa ja monia muita kuntia läheltä liippaavia asioita. Ja se, mikä ei kohdistu kuntaan, vaikuttaa joka tapauksessa kuntalaiseen.

Asiasyyt äänestämiseksi ovat. Entäpä tunne- ja tahtopuoli?

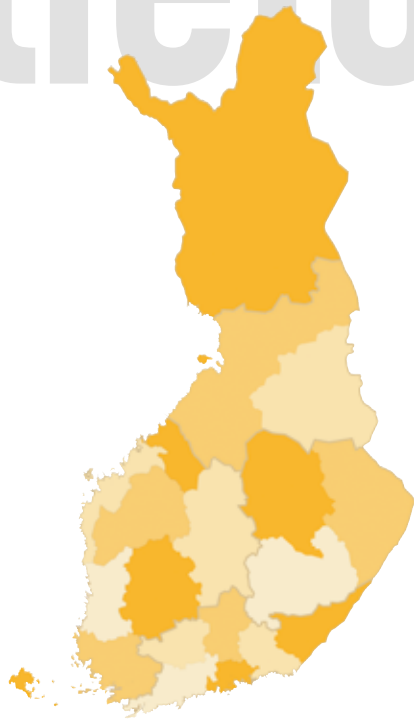
Yhdet eivät voi sietää eu-änkyröitä ja toisille eu-kiikhollijat ovat sininen vaate. Valtaosa elelee välimaastossa. Kaikille löytyy sopivia ehdokkaita.

Oletko muuten itse jo määritellyt oman EU-linjasi? Suosittelem, se kannattaa tehdä. Sen pohjalta voit arvioida, mihin asioihin, miten ja kenen kautta haluat vaikuttaa.

Pääkysymykset ovat: Haluatko lisätä vai vähentää unionin päätöspöytään tuotavien asioiden määrää? Ja tietenkin: Mitä asioita haluat unionin käsittelevän ja millaisen sisällön niiden saavan? Edelleen: Haluatko lisätä tai ehkäpä vähentää unionin jäsenvaltioiden määrää?

Syveneminen ja laajeneminen. Voivatko ne tapahtua samanaikaisesti? Pitääkö keskittyä jompaan kumpaan?

Ja lopuksi. Katso omaa ehdokastasi sillä silmällä, että hän voi tulla valituksi. Voitko elää huolettomana sen tietoisuuden kanssa? Jos voit, ei kun äänestämään. Jos et, äänestä silti, vaikkapa jotakin toista. Äänestäminen on elämän pienimpiä riskejä. Ota se.

Ilmasto ja kilpailukyky kaupunkipolitiikan kärjessä

Kaupunkiseutujen kilpailukyvyn ja koheesion vahvistaminen sekä ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaaminen ovat kaupunkipolitiikan painopisteitä vuosien 2009–2011 aikana.

Hallitus asettaa suurten kaupunkialueiden tavoitteeksi hiilen käytön lopettamisen sähkön ja lämmön tuotannossa 2020-luvulle tultaessa.

Useat kaupungit ovat jo pitkään nojautuneet kivihiiheen sähkötuotannossa. Maakuntien ja kaupunkiseutujen tuleekin nyt laatia ja toteuttaa omat ilmasto- ja energiastrategiansa.

Päästöjen määrään voidaan vaikuttaa erityisesti liikenteen, mutta myös lämmitysjärjestelmien kautta. Periaatepäätöksessä nähdään keskeiseksi myös kasvihuonepäästöjä vähentävän yhdyskuntarakenteen edistäminen.

Kaupunkiseutujen kilpailukyvyn parantamiseksi hallitus määritteli seisemän toimintalinjausta. Ne löytyvät osoitteesta www.tem.fi/index.phtml?s=2162.

Kuntien osuus yhteisöveron tuotosta kasvaa

Kuntatalouden tasapainottamiseksi kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotetaan 10 prosenttiyksikköä 22 prosentista 32 prosenttiin.

Seurakuntien jako-osuutta korotetaan 0,8 prosenttiyksikköä 1,75 prosentista 2,55 prosenttiin. Vastaavasti valtion jako-osuutta alennetaan 76 prosentista reiluun 65 prosenttiin.

Verontilityslakiin ja tuloverolakiin tehtävät muutokset ovat voimassa vuoden 2011 loppuun.

Julkinen talous kärsii verotulojen nopeasta supistumisesta. Vuonna 2009 kuntien verotulojen arvioidaan supistuvan noin 5 prosenttia vuoden 2008 tasoon verrattuna. Uudistus lisää kuntien yhteisöverotuottoja verovuosina 2009 ja 2010 noin 380 miljoonaa euroa kumpanakin vuonna. Verovuonna 2011 lisäys on noin 420 miljoonaa euroa.

Valtion verotuotot pienenevät vastaavasti.

Suora pormestarivaali elävöittäisi kunnallista demokratiaa

Valtiovarainministeriön Kuntajohtamisen kehittämishankeessa esitetään kunnan poliittisen johtajan, pormestarin, valitsemista suoralla vaalilla. Tämän arvioidaan elävöittävän kunnallista demokratiaa ja saavan kuntalaiset kiinnostumaan yhteisistä asioista. Suoralla vaalilla valittavan pormestarin tehtäviä ja asemaa koskeva sääntely vaikuttaisi merkittäväällä tavalla kunnan eri toimielinten välisiin valtasuhteisiin sekä kunnan ja kuntalaisten välisiin suhteisiin.

Selvityshenkilöiden mielestä kuntien erilaistuminen edellyttää sitä, että kunnilla olisi käytettävissä nykyistä useampia vaihtoehtoja johtamisinstituutioidensa järjestämiseen.

Raportti ehdottaa, että suora pormestarin vaali otettaisiin käyttöön kokeilukunnat olisivat vapaaehtoisia.

Ilmastopolitiikka aktiivisesti käyttöön Kuopiossa

Kuopion kaupunginvaltuusto on päättänyt velvoittaa kaikkia hallintokuntia ottamaan kaupungin ilmasto-
poliittisen ohjelman aktiiviseen käyttöön. Jatkossa
kaikkiin kaupungin omistamien liikelaitosten ja osa-
keyhtiöiden hallitusten, lautakuntien, kaupunginhal-
lituksen ja kaupunginvaltuuston päätöksiin pitää kir-
jata esittelijän näkemys siitä, onko esiteltävä asia
ilmastopolitiittisen ohjelman kannalta sen tavoitteiden
mukainen, neutraali vai ilmastopolitiittisen ohjelman
tavoitteiden vastainen.

Päätös on osa Kuopion ilmastostrategiaa vuosille
2009–2020, ja se otetaan käyttöön kuuden kuukau-
den siirtymäajan puitteissa.

KAKSin seuraava haku päätty 28.8.

Kunnallisanalan kehittämissäätiö rahoittaa tutkimus-
ja kehittämishankkeita ja myöntää tutkijoille apura-
hoja. Säätiö rahoittaa kuntien ongelmia ratkovia ja
tulevaisuuteen suuntautuvia soveltavia tutkimuksia.
Rahoitettavien tutkimusten tulee pääasiassa kohdis-
tua toimintojen rakenteisiin. Tieteenala ei ole rajattu.

Kuntien kehittämis- tai kokeiluhankkeilta edel-
lytetään uutta tietoa hakevaa otetta ja laajaa koko
kuntakentässä hyödynnettävyyttä.

Hakemusten jättöpäivämäärät ovat helmikuun
ja elokuun viimeiset arkipäivät. Seuraavan haun
päätökset tehdään joulukuussa ja julkaistaan KAKSin
kotisivuilla.

Kiistaa opettajien lomautuksista

Opettajien lomautukset ovat herättäneet kiis-
taa työnantajien ja tekijöiden välillä. Muun
muassa Opetusalan Ammattijärjestö OAJ on
vaatinut viranomaisia puuttumaan opetus-
henkilöstön lomautuksiin. OAJ:n mielestä
lomautusten toimeenpano rikkoo perusope-
tuslakia, loukkaa oppilaiden oikeuksia ja hei-
kentää opiskelun turvallisuutta.

Kuntatyönantajan mielestä opettajien lo-
mauttaminen on täysin laillista eikä vaaran-
na opiskelua tai koululaisten turvallisuutta.

OAJ on tehnyt opetusministeriölle aloit-
teen lainmuutoksesta, joka kieltäisi opet-
tajien lomautukset. Opetusministeri **Henna
Virkkusen** mukaan lakimuutos olisi mahdol-
linen, mutta pitää tällaisen esityksen läpime-
noa epätodennäköisenä.

Ympäristöministeri
haastaa ilmastotalkoisiin

Kulutus KURIIN

TEKSTI: Heidi Gedik KUVAT: Jakke Nikkarinen

Paula Lehtomäen (kesk.) mielestä kunnilla on ratkaiseva rooli ilmastotalkoissa. Energiatehokkuuden parantaminen sekä toimintatapojen muuttaminen ovat ehdoton edellytys sille, että Suomessa päästään EU-tasolla asetettuihin tavoitteisiin.

Energian tuotantotapojen vaikutus kasvihuonepäästöjemme määrään on ratkaiseva. Siksi kunnilla on energian tuottajina ja kuluttajina merkittävä rooli ilmastokysymyksissä, ympäristöministeri Paula Lehtomäki toteaa.

Hän korostaa kuntien ohjaavaa tehtävää.

– Hyvin merkittävä vaikutus on esimerkiksi kaavoituksella, jonka avulla pystytään vähentämään kuntalaisten liikkumista.

Lehtomäen mielestä kunnissa on mielletty näiden merkitys ilmastomuutoksen ja hiilijalanjäljen pienetämisessä. Esimerkiksi hän mainitsee viiden kunnan aloittaman hiilivapaa kunta-hankkeen ja Helsingin kaupunginvaltuuston roolin Helsingin Energian suunnitelmien ohjaamisessa.

Lehtomäki muistuttaa, että kuntien tulee entistä aktiivisemmin valvoa rakennustensa energiatasoa.

– Julkisten rakennusten lämpötilaa ei tule pitää liian korkealla. Lisäksi tulee lämmittää vain sisäilmaa, ei harakoita.

KESTÄVÄT HANKINNAT ETUSIJALLA

Valtioneuvosto hyväksyi huhtikuussa periaatepäätöksen kestävien hankintojen tekemisestä julkisella sektorilla. Sen tavoitteena

on vähentää julkisen sektorin ympäristökuormitusta ja ilmasto-vaikutuksia. Tavoitteet velvoittavat valtion keskushallintoa; kunnille ja valtionyhtiöille ne ovat suosituksia. Periaatepäätöksessä puhutaan suurista summista, sillä valtio ja kunnat tekevät vuosittain hankintoja 27 miljardin arvosta.

Paula Lehtomäen mukaan periaatepäätös on hyvinkin konkreettinen, ja siinä annetaan selkeitä toimintaohjeita esimerkiksi hankittavien autojen päästötasosta. Hänestä olisi suotavaa, että myös kunnat ottaisivat periaatepäätöksen käyttöön.

Lehtomäki korostaa periaatepäätöksen vaikutusta ympäristöteknologian kehitykselle.

– Kun julkisella sektorilla hankintakriteereissä kiinnitetään entistä enemmän huomiota ympäristövaikutuksiin, palvelujen ja tuotteiden tarjoajat alkavat tuottamaan lisää kestävä kehityksen periaatteiden mukaisia tuotteita.

Tämä helpottaa tavallisten kansalaisten valintoja.

– Lisäksi kotimarkkinoiden imu ja veto antavat ponnahduslaudan kansainväliselle menestykselle, Lehtomäki miettii.

Lehtomäen mielestä kunnissa säästöajatus voisi lähteä liikkeelle ekoviraston ajatuksesta, jossa ensimmäisiä askelia on pyrkimys paperittomaan toimistoon.

” Talouskasvun pitää tapahtua nykyistä kestävämmän. Vähemmästä pitää saada enemmän irti.

jokin uusi tuote tai palvelu, vaan kyse on myös toimintatapojen muutoksesta, ympäristöministeri korostaa.

Toimintatapojen muutosta voidaan tavoitella myös esimerkiksi koussikäytännöissä. Turhaa matkustamista voidaan Lehtomäen mukaan vähentää myös kuntatasolla.

– Entistä enemmän tulee hyödyntää etäneuvotteluja. Aina ei tarvitse mennä naapurikuntaan.

Lehtomäki kertoo saaneensa viestejä, joiden mukaan läheskään kaikissa julkisen sektorin virastoissa ei seurata energiankulutuksen tasoa.

– Tällöin ei myöskään pystytä tekemään energiansäästötoimia.

JOUKKOLIIKENNETTÄ SUOSITTAVA

Paula Lehtomäki muistuttaa, että Suomelle asetetut päästötavoitteet ovat osa eurooppalaista lainsäädäntöä. Nämä tavoitteet jakautuvat kahtia; eurooppalaisen päästökaupan piirissä olevaan teollisuuteen ja energian tuotantoon sekä päästökaupan ulkopuoliseen sektoriin, kuten asumiseen ja liikenteeseen.

Valmisteilla olevassa tulevaisuusselonteossa lähdetään Lehtomäen mukaan siitä, että liikenne on lähes täysin päästötöntä vuonna 2050. Lisäksi valtioneuvoston ilmasto- ja energiastrategiassa pyritään vuoteen 2020 mennessä hiilidioksidittomaan sähkön tuotantoon. Tähän päästään fossiilisia polttoaineita käyttävien sähkölaitosten alasajolla ja tuntuvalle uusiutuvien energiavarojen hyödyntämisellä. Kokonaisuuteen kuuluu myös ydinvoiman tuotannon lisääminen.

– Lisäksi kotitalousvähenyksillä pyritään siihen, että myös omakotiasujat vaihtaisivat parempaan lämmitysmuotoon, Lehtomäki toteaa ja jatkaa:

– Valtion periaatepäätökseen sisältyy myös se, että valtion tulee asuntotuotannossaan hyödyntää ensin matalaenergialoja ja pitkällä aikavälillä passiivienergialoja.

Euroopan pyrkiessä pienentämään kasvihuonepäästöjensä määrää, esimerkiksi Kiinassa hiilivoiman käyttö kasvaa. Euroopan osuus nykyisistä hiilidioksidipäästöistä on 12–14 prosentin luokkaa, ja vaikka Eurooppa saisi lopetettua hiilidioksidipäästönsä kokonaan, ilmastomuutosongelmaa ei saada ratkaistua.

– On kuitenkin selvää, että ongelma ei myöskään ratkea ilman Euroopan unionia. Kehittyvät maat odottavat, että rikkaat teollisuusmaat tekevät oman osuutensa.

BKT EI ENÄÄ RIITÄ

Paula Lehtomäki toteaa, että ilmastomuutoksen lisäksi maailmassa eletään luonnonvarojen jatkuvan liikakäytön kriisiä. Niin sanottua ylikulutuspäivää, jolloin kyseisen vuoden luonnonvaravarastot on käytetty, vietetään joka vuosi aikaisemmin. Lehtomäki kritisoikin bruttokansantuotteen käyttämistä hyvinvoinnin mittarina, koska se ei ota huomioon ekologisia ja sosiaalisia kustannuksia.

– BKT ei heijasta riittävästi esimerkiksi luonnonvarojen käyttöä ja sitä, mikä valtion talouskehityksen kestävyys ja kokonaisuhyvinvoinnin aste on.

Hallituksen tulevaisuusselonteossa onkin mainittu esimerkkinä uusi aidon kehityksen indikaattori GPI (Genuine Progress Indicator), joka ottaa huomioon muun muassa kodin, lastenhuollon ja vapaaehtoistyön arvon sekä liikenneonnettomuuksien, rikollisuuksien ja saastumisen tuomat kustannukset ja haittavaikutukset.

– Nyt pitäisi taloudellisessa ajattelussa nähdä, että elämme luonnonvarojen osalta kasvavaa niukkuutta. Tämä ei tarkoita pelkästään raaka-aineiden vähenemistä, vaan luonnon tarjoamien ekosysteemien niukkuutta. Puhtaan veden kaltaisille arvoille ei ajattelussamme ole hyvää hintaa.

Samalla hän kuitenkin korostaa, ettei kestävä kehitys ole talouskasvua vastaan.

– Suomessa tarvitaan talouskasvua, jotta hyvinvointiyhteiskuntaa voidaan kehittää ja globaalisti tarvitaan talouskasvua, jotta saadaan köyhät pois köyhyydestä. Talouskasvun pitää kuitenkin tapahtua nykyistä kestävämmän. Vähemmästä pitää saada enemmän irti.

JÄTEHIERARKIA LAKIIN

Jätehuollossa pyörii erittäin suuria taloudellisia intressejä, minä vuoksi käynnissä oleva jätelain kokonaisuudistus on herättänyt suurta kiinnostusta. Lakiuudistuksen yksi kiistanalaisimmista kohdista on yhteiskuntajätehuollon vastuunjako.

Lopullista ratkaisua kuntien ja yksityisten toimijoiden vastuista ei ole vielä tehty, mutta päätöksentekoa ohjaa Lehtomäen mukaan kahden tavoitteen toteutuminen: yhteiskuntajätehuollon tulee olla tavalliselle ihmiselle mahdollisimman helppoa ja toisaalta koko ketjun tulee olla toimiva ja tehokas: jätteen vieminen kaatopaikalle on vasta viimeinen vaihtoehto. Ympäristöministeri toteaaakin, että jätehierarkia – jätteen synnyn ehkäisy, kierrätys ja kaatopaikkajätteen määrän vähentäminen – otetaan nyt myös lakitekstiin.

Ympäristöministerin mukaan yhteiskuntajätteiden kierrätystä voidaan yhä tehostaa.

– Jätelajit ovat rahanarvoista tavaraa. Monet aikaisemmin jätteenä luokitellut tavarat ovat nyt raaka-ainetta. Jätelaissa pyritään tuomaan jäte–raaka-aine–sivutuote -käsitteiden määrittely nykyaikaiselle tasolle.

Paula Lehtomäki ei silti usko, että tulevaisuudessakaan ihan kaikkea jätettä pystytään hyödyntämään.

Paula Lehtomäki

- Synt. 1972 Kuhmo
- Ympäristöministeri 2008–
- KTM, VTK, kansanedustaja
- Suomen Keskusta, varapuheenjohtaja 2002–
- Ympäristöministeri 2007
- Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri ja ministeri valtioneuvoston kansliassa 2006–2007, 2003–2005
- Kansanedustaja 1999–
- Talousvaliokunnan varapuheenjohtaja 2003
- Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta 1999–2003
- Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta 2003
- Kuhmon kaupunginvaltuusto 1997–2004
- Kuhmon tarkastuslautakunnan puheenjohtaja 1997–2003
- Kuhmon sivistyslautakunta 1997–1999
- Perhe: naimisissa, kaksi lasta
- Harrastukset: kuntoliikunta

Kunnat aktiivisia Itämeren suojelussa

YMPÄRISTÖMINISTERI PAULA LEHTOMÄEN mielestä Itämerestä voidaan puhua Itämeri-ongelmana, koska meren tila on kaikkea muuta kuin hyvä.

– Itämeren rantavaltioiden kesken sovittiin vuonna 2007 toimintasuunnitelmasta. Tässä yhteydessä mietittiin ensimmäisen kerran, mitä Itämeri kestää ja miten sallitut kuormitusmäärät jaetaan.

Suomen osalta Itämerta kuormittavat eniten asutus ja maatalous.

– Asutuksen jätevesien käsittelyn osalta olemme päässeet eteenpäin. Maatalouden ravinteiden valumisen ehkäisemiseksi koetetaan etsiä uusia keinoja.

Lehtomäki muistuttaa, että maatalouden lannoitteiden käyttöä on jo vähennetty huomattavasti. Tulokset eivät kuitenkaan näy vielä, koska sateet valuttavat vanhoja fosforijäämiä maaperästä edelleen vesistöön.

– Lisäksi hallituksessa valmistellaan Itämeriselontekoa, jossa hyvin kattavasti ja yksityiskohdallisesti käsitellään rehevöitymisongelmaa.

Lehtomäki korostaa, että Itämeren suojeluun tarvitaan kaikkia alueen valtioita. Myös Venäjän osalta on saatu edistystä aikaan. Esimerkiksi Pietarin jätevesien käsittely on parantunut.

– Uusi ongelma on Venäjällä nopeasti kasvava maatalous ja erityisesti sika- ja siipikarjatalous.

Suuri riskitekijä on myös kasvanut laivaliikenne. Öljynkuljetuksen suuronnettomuus olisi Itämerelle kohtalokas.

Paula Lehtomäki muistuttaa, että kunnat ovat Itämeren suojelun osalta olleet hyvinkin aktiivisia. Helsingin ja Turun kaupungit lanseerasivat Itämeri-haasteen, jossa he haastavat isoja kaupunkeja Itämeren rannalta työhön mukaan.

Vyötä kireää

Talouskriisin povataan iskevän kuntiin
tosissaan ensi vuonna, mutta jo nyt
kolkutellaan kipurajoja. Kysyimme
selviytymiskeinoja kolmelta kunnalta.

TEKSTI: Hanna Rusila KUVAT: iStockphoto

” Laadukas esimiestyö on
säästämisen avain.

Minna Karhunen

mmälle

Ennusteet eivät lupaa hyvää. Kuntien vuosikatteen povataan heikkenevän tänä vuonna 600 miljoonaa ja ensi vuonna lisää. Yhteisöverotuotot romahtavat, ja työttömyys iskee tuloveroihin viimeistään ensi vuonna. Samaan aikaan menojen lasketaan kasvavan viidellä prosentilla.

Harvalla kunnalla on kuitenkin ollut talouspuskureita. Kaikki eivät edes ehtineet kasvun tielle. Kysimme selviytymiskeinoja kolmelta kunnalta: runsaan 72 000 asukkaan Joensuulta, 9 000 asukkaan Karkkilalta ja 4 500 asukkaan Ranualta.

SÄÄSTÄMISEN KONKARIT

Kussakin mallikunnassa vyötä oli kiristetty ennen taantumaa. Joensuu joutui kovaan paikkaan pari vuotta sitten, kun matkapuhelinteollisuudessa toiminut Perlos Oyj lopetti. Lyhyessä ajassa katosi 2 200 työpaikkaa.

– Viime laman säästöohjelma oli purrut niin hyvin, että talous pysyi kohtuullisessa iskussa näihin päiviin. Perlos-paikka oli kuitenkin vertaansa vailla. Se on yhä mittavin joukkoirtisanominen Suomessa, Joensuun kaupunginjohtaja Juha-Meriläinen toteaa.

Karkkila taas kantaa Suomen ensimmäisen kriisikunnan kunniaa. Luisu alkoi 1990-luvun alussa, kun rakennemuutos vei valimoteollisuuden ja kaupunki ajautui jättivelkoihin taattuun teollisuuskylän valuuttalainojen juuri ennen markan devalvaatiota.

– Seuraavat yli kymmenen vuotta olivat rankkaa säästökuuria. Karkkila säästettiin lähes hengiltä, maaliskuussa kunnanjohtajan paikalta väistynyt Minna Karhunen kuva.

Lappilainen Ranua kamppailee maaseutukuntien tutun ongelman kanssa: väki vanhenee ja kaikkoo kaupunkeihin. Verotulot jäävät vähiin, joten on keksittävä luovia keinoja pitää palveluista kiinni.

– Resurssit on kohdennettava oikein, kunnanjohtaja Kimmo Sarapää kiteyttää.

KARKKILA KURIMUKSESSA

Hankalin tilanne on Karkkilalla. Kun rajun saneerauksen loppu alkoi hämmöttää, uusi taantuma iski. Se tuli vielä pari vuotta etuajassa, eikä kukaan tiedä Karhusen mukaan syytä.

– Pitkään kasvaneet verotulot romahtivat yllättäen vuonna 2007. Seuraavan vuoden talousarviota tarkistettiin alaspäin heti alkuvuodesta.

Karkkilan veroprosentti on ollut puolitoista vuosikymmentä 19,75. Nyt nostovaihtoehto on pöydällä. Myös tämän vuoden talousarvion muuttamista miinusmerkkiseksi kaavaillaan.

– Juustohöylätaktiikka on käynyt tuksi. Virkoja on jätetty täyttämättä ja sijaisia palkkaamatta, tuntikehyksiä rukattu ja lääkärien päivityksiä vähennetty.

Velkaa Karkkila yrittää karttaa viimeiseen asti, sillä sitä on yhä 3 400 euroa asukasta kohden. Hurjimmillaan summa oli 6 000 euroa.

– Vihdin ja Nummi-Pusulan kanssa perustimme perusturva- ja tukipalvelukuntayhtymät, mutta alussa ne tuottavat enemmän menoja kuin säästöjä, Karhunen toteaa.

KEKSELIÄS RANUA

Ranuaalla yli puolet tuloista tulee valtionosuuksista. Silti löysäilyyn ei ole varaa.

– Yritämme pitää velan pienenä, tällä hetkellä se on noin 570 euroa asukasta kohden. Yhteistyöstä Rovaniemen

Tulot alas, lainat ylös

- Verotulot laskevat tänä vuonna kuntien arvion mukaan keskimäärin viisi prosenttia, helmikuussa 2009 tehty Kuntaliiton kysely kertoo.
- Investointeja kunnat aikoivat supistaa kaksi prosenttia syksyn talousarvioista. Pitkäaikaislainoja aiottiin ottaa yli viisi prosenttia budjetoitua enemmän.
- Vasta harva kunta suunnittelee lomautuksia. Kunnallisen työmarkkinalaitoksen kyselyn mukaan lomautus uhkaa 30 kunnassa tai kuntayhtymässä yhteensä noin 3 000 työntekijää.
- Lähteet:
www.kunnat.net,
www.kuntatyonantajat.fi

”

Ostamme tilapäisillä säästöillä lähinnä aikaa.

Juhani Meriläinen

JOENSUU OSTAA AIKAA

Joensuu joutui avaamaan talousarvionsa maaliskuussa. Aukko näytti ensin liki kuudelta miljoonalta eurolta, mutta valtion yhteisöveropäätös laski summan vajaan kahteen miljoonaan.

– Ostamme tilapäisillä säästöillä lähinnä aikaa. Jatkossa on löydettävä pysyviä tuottavuuskeinoja; palveluita on järjestettävä uudelleen ja jostain on luotettava, Meriläinen summaa.

Kuntarakenteen jatkuva uudistaminen kuuluu Joensuun työkalupakkiin.

– Olemme vaalineet pitkään 19:n veroprosenttia, mutta

seutukunnan kanssa on saatu hyviä tuloksia. Kouluverkon karsinta lieene silti välttämätöntä, Sarapää luettelee.

Veroprosentti on lappilaisittain alhainen, 19,25. Investoinneista Ranua pyrkii pitämään kiinni.

– Säästämme mieluummin asteittain, esimerkiksi virkojen täytössä, sijaiten käytössä ja kilpailutuksissa. Yritämme koota eri hallinnonalojen virat yhteen pooliin, jossa työvoimaa voidaan liikutella joustavammin.

Kekseliäisyydestä kertoo panostus lisätuloja tuovaan matkailuun.

muuttuvassa maailmassa se ei voi olla pyhä. Vuoden alusta toteutunut kuntaliitos Enon ja Pyhäselän kanssa sallii päällekkäisten toimintojen karsimisen. Kaikkiin liitos mahdollistaa noin neljän miljoonan euron säästöt.

Velkaa joensuulaisilla on noin 1 300 euroa kuntalaista kohden eli selvästi alle keskiarvon, vaikka työttömyys huitelee yli 16 prosentissa.

Päätetyt säästöt Joensuu raapii kasaan höyläämällä lähinnä henkilöstökuluja: muun muassa lomarahojen vaihtamisella rahaksi, määräaikaisuuksien karsimisella ja virkavapailla.

POMOJA, TYÖRYHMIÄ, IMAGOA

Lamasta povataan pitkää, joten kolmi-kokemukset kannattaa panna korvan taakse.

– Laadukas esimiestyö on säästämisen avain. Karkkila siivosi viime lamatalkoissa lähes koko esimiesportaan pois, mikä oli virhe. Ilman esimiehiä kustannukset eivät voi pysyä kurissa, Minna Karhunen painottaa.

Ranualla hyödylliseksi on huomattu työryhmät, jotka pohjustavat valtuuston päätöksiä.

– Pidämme huolta myös työviihtyvyydestä. Kaikki lääkärinvirat ovat täynnä, vaikka emme kilpaile palkoilla, Kimmo Sarapää mainitsee.

Joensuu pyrkii houkuttelemaan.

– Kulttuurista, liikunnasta, kohtuullisesta veroprosentista ja investoinneista halutaan pitää kiinni. Mutta realisti on oltava; monta yllätystä voi vielä olla edessä, Juhani Meriläinen muistuttaa.

Täsmätietoa verolaskurilla

KUNTIEN PÄÄTTÄJILÄ on pian käytössä työkalu, jolla voi laskea erilaisien verokertymien vaikutuksia kuntatalouteen.

– Mallimme on ensimmäinen, joka pyrkii yhdistämään erilaiset tulokertymät ansio- ja yhteisöveroista valtionosuuksiin, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen

oimitusjohtaja **Pasi Holm** kuvaa.

Valmiin laskurin pitäisi kertoa, kuinka esimerkiksi tuloveroprosentin korotus ja kiinteistöverojen alentaminen vaikuttaisivat eri kuntiin. Eri tulokertymiä voitaisiin verrata ennen päätöksentekoa.

– Kunnatkin ovat yksilöitä, joten veromuutokset vaikuttavat niihin eri tavoin. Esimerkiksi yhteisöveron jakoperusteiden muu-

toksilla on suuria vaikutuksia kuntatalouteen.

Valtiovarainministeriön työryhmä pohtii parhaillaan verotuksen laajaa uudistamista, joten ajoitus osuu nappiin. KAKSin tukeman hankkeen rahoitus jatkuu vuoden loppuun.

PUUMERKKI

europarlaamentikko

Lasse Lehtinen

Ottakaamme esimerkkiä Euroopasta

AIKA AJOIN SUOMESSA keskustellaan kansalaisten sitouttamisesta poliittiseen toimintaan. Kunnallisvaalien alla ehdokkaita haetaan lyhtyen kanssa ja heitä puhutaan puoliväkin mukaan talkoisiin.

Monet valtuustoihin valitut kokevat vaalikauden aikana olevansa kumileimasimia, jonon jatkona, voimatta vaikuttaa asioihin muuten kuin vastustamalla sopivissa paikoissa. Kokemuksen palkaksi jää turhautuminen.

Suomen eduskunnassa valiokuntien jäsenet valmistelevat alansa asioita yhdessä. Kansanedustajat osallistuvat kokouksiin kiinnostuksensa mukaan, kullekseen asiantuntijoita ja äänestävät tarvittaessa kiistakohdista. Virkamiesten panos on prosessissa oleellinen, luottamusmiehen tehtäväksi jää luottaa.

Miten luottamusmiehestä ja -naisesta saisi enemmän irti? Miten yksilö kokisi itsensä tärkeäksi rattaaksi isossa koneistossa?

Euroopan parlamentin työskentelytavoissa on yksi esimerkiksi kelpaava piirre. Jokainen meppi saa vuorollaan valmisteluvastuun tietyistä asiakokonaisuuksista. Siitä syntyvää asiakirjaa kutsutaan mietinnöksi ja se kantaa kyseisen mepin nimeä.

Otetaan esimerkki: Edustaja Schmidt Euroopan parlamentissa saa sisämarkkina valiokunnassa tehtäväkseen mietinnön, joka koskee EU:n alueella myytävien mopediin turvallisuutta.

Ensin edustaja Schmidt paneutuu perusteellisesti komission esitykseen ja sen perusteluihin. Tarkoituksena on laatia yhtenäiset laatuvaatimukset, jotta kuka tahansa kuluttaja missä tahansa jäsenmaassa uskaltaa hankkia minkä tahansa asianomaisella laatuumerkillä varustetun mopedin.

Seuraavaksi edustaja Schmidtin kimppuun käyvät sekä kuluttajajärjestöt että mopediin maahantuojat ja valmistajat. Oman harkintansa mukaan hän ottaa tai jättää huomiotta lobbareiden esittämät näkökohdat.

Sen sijaan kollegoiden mielipiteitä asiasta hän ei

niin vain voikaan sivuuttaa. Poliittisia voimasuhteita punniten Schmidt tekee viisaita kompromisseja vasemmalle ja oikealle, jotta mietintö läpäisisi järkevässä muodossa käsittelyn, ensin valiokunnassa ja sitten istuntosalissa.

Edustaja Schmidtin mietintö, niin kutsuttu mopedidirektiivi, jää ikiajoiksi hänen nimellään parlamentin päätökseksi. Siksi hän haluaa mahdollisimman hyvän lopputuloksen.

Virkamiesten panos on prosessissa oleellinen, luottamusmiehen tehtäväksi jää luottaa.

Euroopan parlamentin työtapo varmistaa, että jokainen meppi vuorollaan paneutuu erittäin perusteellisesti ainakin omaan asiaansa.

Kotimainen kunnallispoliittinen sovellus olisi esimerkiksi seuraavanlainen:

Kunnan jalkapallokentän pinta on uusittava, mutta niin kuntalaiset, valtuutetut kuin virkamiehetkin ovat perusteellisen erimielisiä siitä, millaiseen lopputulokseen pitää päätyä.

Liikuntalautakunta antaa asian valmistelun valtuutettu Pynnöselle, joka muutaman viikon ahkeroituaan tuo lautakuntaan omaa nimeään kantavan ehdotuksen, jonka taakse hän on valmiiksi neuvotellut enemmistön.

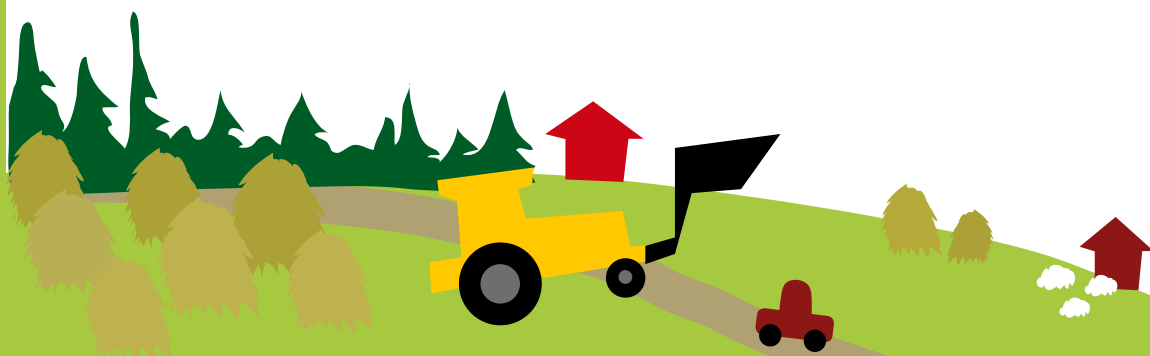
Kun myös valtuuston enemmistö vihdoin hyväksyy Pynnösen esityksen lämmitettävästä kotimaisesta keinonurmesta, valtuutettu Pynnösen nimi piirtyy pitkiksi ajoiksi paikallisen palloiluväen tajuntaan ja Pynnösen uudelleenvaalinta valtuustoon on varma.

KUNTALIITOKSET kasvattavat etäisyyksiä

TEKSTI: Mia Heiskanen KUVITUS: Susanna Tuononen

Joensuun yliopiston tuore tutkimus "Matka maalta markettiin" tarjoaa aivan uuden näkökulman kuntasektorin palvelu-uudistusten ympärillä käytävään keskusteluun.

YTT Ilkka Lehtolan tutkimus "Matka maalta markettiin". Liikkuminen ja palvelujen muutos itäsuomalaisella maaseudulla" sai KAKSin tukea.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia vaikutuksia toimintaympäristön muutoksilla on kuntien palvelutuotantoon ja miten nämä muutokset vaikuttavat kuntien palvelutehtävissä työskentelevien ja maaseudun asukkaiden liikkumiseen, tutkimuksen toteuttanut Joensuun yliopiston erikoistutkija Ilkka Lehtola toteaa.

– Tutkimuksella on pyritty osoittamaan että kunta- ja palvelurakenteen uudistuksella on myös sellaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia, joiden kaikkiin puoliin ei ole kiinnitetty vielä huomiota. Samalla on luotu pohja, joka toivottavasti vaikuttaa Paras-hankkeen seurantatutkimuksiin siten, että arjen ja asukkaiden näkökulma olisi niissä yhä vahvemmin esillä. Lehtolan mukaan taustana tutkimuksen käynnistämiseksi oli myös se, että tähän mennessä Paras-hankkeen tiimoilta tehdyt tutkimukset ovat olleet joko taloudellishallinnollisia tai poliittisia, mutta tavallisen arjen tutkimus on saanut odottaa vuoroaan.

YKSIPUOLISUUS LEIMAA

Aiheesta käytyä julkista keskustelua on leimannut yksipuolisuus, jossa kuntalaiset on nähty lähinnä palvelujen vastaanottajina. Rakenneuudistuksen yhteydessä ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota siihen, miten se vaikuttaa asukkaiden liikkumiseen ja pal-

velujen saatavuuteen asukkaiden näkökulmasta. Toisaalta myös maaseutu nähdään Lehtolan mukaan nyky-Suomessa melko yksipuolisesti.

– Tulisi ymmärtää, että maaseutu ei tarkoita yksinomaan syrjäytyvää maaseutua, vaan sen piirteet vaihtelevat suuresti Suomen eri osien välillä. Suomessa on toki taantuvaa syrjäseutua, mutta myös vetovoimaista maaseutua, jonka väestö- ja liikennemäärät kasvavat voimakkaasti.

UUDISTUS LIIKUTTAA

Kuntaliitokset sulattavatkin yhteen hyvin erityyppisiä asuinymäristöjä, jotka asettavat omat haasteensa kuntien palvelutuotannolle. Perinteinen kuntaliitos on yleensä toteutunut siten, että suurempaan keskukseen on liitetty pieniä maaseutukuntia. Niiden rinnalle on kuitenkin lähivuosina syntymässä uudenlaisia liitosmuotoja, mikäli kunta- ja palvelurakennemuutoksen tavoitteet kuntaliitoksista toteutuvat.

Olipa malli mikä tahansa, on selvää, että kuntien taloudellinen paine tuottaa palveluja entistä kustannustehokkaammin tarkoittaa useimmiten kunnallisten palvelujen keskittämistä ja karsimista. Näin kunta- ja palvelurakenteen uudistus luonnollisesti pidentää maaseudun asukkaiden palvelujen hankintamattoja ja heikentää tiettyjen palvelujen saavutettavuutta, kun esimerkiksi

Salon kaupungin hallittu muutos

VUODEN 2009 ALUSSA aloitti toimintansa 55 000 asukkaan Salon kaupunki, kun Suomen suurin kuntaliitos toteutui ja yhdisti kymmenen kuntaa. Kuntaliitos on Salon sosiaali- ja terveystoimen toimialajohtaja Kai Saarimaan mukaan niin tuore, että sen vaikutuksia palvelujen saatavuuteen on vielä vaikea arvioida.

– Meillä sosiaali- ja terveystoimessa kuntaliitos on tarkoittanut lähinnä rakenteellista uudelleen organisointia. Moni pala on sen seurauksena hakenut uuden paikkansa Salon sosiaali- ja terveystoimen paletissa. Tämä muutos on koskettanut joka kolmatta kunnan työntekijää.

Salossa kuntaliitoksen taustalla on ollut yhdistymisso-
pimus, jonka mukaan olemassa olevat lähipalvelut taataan kolmeksi vuodeksi. Näin palvelut ovat toistaiseksi säilyneet ennallaan lähellä asiakasta entisissä kuntakeskuksissa. Saarimaa kuitenkin myöntää, että joiltain osin kuntaliitos näkyy jo muutamien työntekijöiden arjessa laajentuneena työreviirinä.

Salossa oli jo entuudestaan pitkä historia kuntayhteistyös-
tä ympäristökuntien kanssa sosiaali- ja terveystoimessa sekä koulupalveluissa, joten uusi kuntaliitos oli luonnollinen muutos, jonka yhteydessä hyvin toimivaan ratkaisuun ei ollut Saarimaan mukaan syytä puuttua.

Ohjaavana voimana kuntaliitoksen valmistelutyön aikana oli asukkaiden näkökulma.

– Kuntaliitoksessa ei pyritty sellaiseen ratkaisuun, joka jotta palvelujen keskittymiseen. Tavoitteena oli, että palvelut voidaan tuottaa entisissä kuntakeskuksissa niin pitkään, kuin se on järkevää. Näin toimien halusimme taata sen, että kunnan kaikki osat pysyvät asutettuina.

Tällä hetkellä kunnassa valmistellaan uutta strategiaa, jonka punaisena lankana on edelleen asukkaiden näkökulma palvelujen saatavuudessa.

– Haja-asutusalueella on luonnollisesti hyväksyttävä se, että etäisyydet palveluihin eivät ole kävely- tai edes pyörämatkan päässä, Saarimaa muistuttaa.

Liikkuvia palveluja on tähän saakka toteutettu Salossa tar-
koituksen mukaisuuden lähtökohdista.

– Jos kysyntä kuntakeskuksissa on pientä, palveluntuottajat siirtyvät tietyn aikataulun mukaisesti eri kuntakeskuksiin. Tulevaisuudessa sähköisten palvelujen osuus varmasti kasvaa ja muuttaa palvelukäytäntöjä, Saarimaa toteaa.

Tulevaisuuden suurimmiksi haasteiksi hän nimeää ikään-
tyvän väestön voimakkaan kasvun, joka vaatii sosiaali- ja terveystoimelta entistä enemmän koulutetun henkilöstön resursseja.

Salon verkkosivuilla on todettu, että Salossa logistiikka toi-
mii yksityisen ihmisen mittakaavassa: kaikki on lähellä sekä matkan että ajan suhteen. Nähtäväksi jää, miten hyvin se toteutuu uuden Salon asukkaiden arjessa.

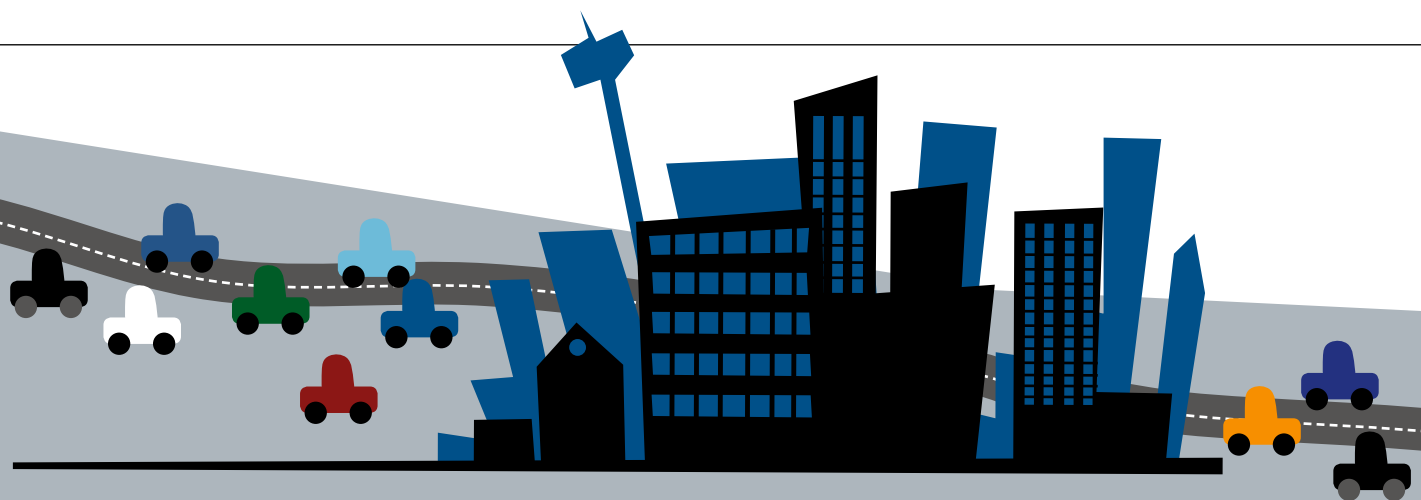
erityispalveluja pyritään keskittämään nykyistä suurempiin yksiköihin. Vaikutukset näkyvät myös kunnan palveluksessa olevien työntekijöiden arjessa, kun työreviiri laajenee ja työ vaatii entistä enemmän liikkumista paikasta toiseen.

Tutkimuksen mukaan kunta- ja palvelurakennemuutosten puitelaisissa on peruspalvelujen osalta ristiriitaisia tavoitteita. Lain perusteluissa todetaan, että kuntien lähipalvelut on tar-
koitus edelleen tuottaa lähellä asukkaita. Toisaalta tavoitteena on kasvattaa tuotantoyksiköiden kokoa. Jos maaseudun palve-

luverkosto entisestään harvenee, se heikentää erityisesti liik-
kumismahdollisuuksiltaan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten palvelujen saavutettavuutta. Tutkimuksessa todetaan, että lapset, koululaiset ja kasvava eläkeläisten ja vanhusten joukko eivät juuri liiku päivittäin kuntarajojen yli.

Tutkimuksen voi lukea osoitteessa www.tiehallinto.fi/julkaisut/pdf2/3201104-v-matka_maalta_markettiin.pdf.

Maaseutu ei tarkoita yksinomaan syrjäytyvää maaseutua, vaan sen piirteet vaihtelevat suuresti Suomen eri osien välillä.

TILAA VIIHTYÄ

Koulurakentamisella ja hyvinvoinnilla yhtäläisyyksiä

Ala-asteikäiset koululaiset täyttävät helsinkiläisen Soinisen koulun joka sopukan. Yhtäällä harjoitellaan disko- ja break-tanssia, toisaalla tehdään syventyneesti luokkalehteä. Ulkoa raikuu iloinen hälinä.

TEKSTI: Maarit Seeling KUVAT: Valtteri Kantanen

Malmin kaupunginosassa sijaitseva Soinisen koulu on erilainen koulu. Käyttöönottovuotenaan 1997 se oli ensimmäinen koulurakennus, joka valmistui pääkaupunkiseudulle pitkään aikaan ja yleisen arkkitehtuurikilpailun tuloksena.

Tämä ei kuitenkaan ole syynä koulun erilaisuuteen. Heti sisään astuessa aistii melkein käsinkosketeltavasti siellä valitsevan välittömän ja vapautuneen ilmapiiirin. Pienet oppilaat tulevat reippaasti tiedustelemaan vieraiden asiaa ja apua pikku pulmiinsa. Oppilaat ovat iloinen sekamelska eri kansallisuuksia ja kieliä. Erityis- ja yleisopetus toimivat vuorovai-
kutuksessa saman katon alla. Kaikkiaan koulussa on runsaat 200 oppilasta.

Vapunaaton kunniaksi ympäri rakennusta on järjestetty erilaisia tapahtumia. Tilojen rytmitys takaa kuitenkin sen, etteivät vapautuneisuus ja yhteisöllisyys muutu kaaokseksi. Soluihin jaetut koulutilat kiertävät kolmen sisäpihan ympärille. Käytävät ovat lyhyitä ja niiden leveys vaihtelee. Kahden kerroksen korkuinen ruokasali toimii kokoavana toritilana. Kantavina teemoina ovat joustavuus, läpinäkyvyys ja turvallisuus.

Soinisen koulun suunnittelutapa oli poikkeuksellinen. Sen taustalla on vuonna 1994 järjestetty arkkitehtuurikilpailu, jonka voitti arkkitehti Ilmari Lahdelma ehdotuksellaan "Lasten kaupunki".

Ensimmäistä kertaa kokonaisen koulukompleksin tilaratkaisut suunniteltiin ennen kaikkea opetuksellisesta näkökul-

masta, arkkitehdin ja pedagogin yhteistyönä, tukemaan pienten koululaisten hyvinvointia ja oppimista – arkkitehtuurisia arvoja unohtamatta. Soinisen koulun toimintaperiaate kiteytettiin alusta alkaen kuvaamalla tuleva rakennus tuki-kohtana, jossa lapsi oppii aikuisten ohjauksessa tutkimalla ja kokeilemalla itse.

VUOROVAIKUTTEISEEN SUUNNITTELUUN

Helsingin kaupungin opetusviraston johtava arkkitehti Kaisa Nuikkinen on työskennellyt lähes koko työuransa koulurakennusten suunnittelun ohjeistuksen ja rakennuttamisen parissa. Hän väitteli toukokuun puolivälissä Tampereen yliopistossa peruskoulurakennuksen ja sen käyttäjien hyvinvoinnin välisistä yhteyk-

Arkkitehti Kaisa Nuikkinen väitteli toukokuussa Tampereen yliopistossa aiheesta "Arkkitehtuurin tavoitteiden ja käyttäjien pedagogisten tavoitteiden kohtaaminen ja sen vaikutus oppilaiden ja henkilökunnan hyvinvointiin". KAKS on tukenut tutkimusta.

nä missä arkkitehti muun muassa luokasta puhuessaan tarkoittaa tilaa, opettajan mielessä ovatkin oppilaat. Nuikkinen havaitsi muitakin kielellisiä eroavuuksia. Yhteistyön sujumisen varmistamiseksi olisikin kullannarvoista löytää ensin yhteisen kielen.

– Usein käytäntö sujuu siten, että arkkitehti suunnittelee koulun ja muut sijoittuvat sinne. Koulun fyysiseen ympäristöön ei juurikaan kohdisteta odotuksia. Käyttäjien ainoana vaikutusmahdollisuutena nähdään luokkahuoneen pultettien sijoittelu. Käyttäjien rooli on suunnittelussa jäänyt taustalle, Nuikkinen toteaa.

Lasten mukaanottaminen vuosia kestävässä rakennusprosessiin on käytännössä usein hankalaa, mutta Nuikkinen uskoo, että Soinisen koulun oppilaiden kokemuksia voidaan hyödyntää myös muualla.

– Kansainvälisten tutkimusten mukaan suomalaiset lapset viihtyvät koulussa huonosti. Poissaolot ovat todellinen ongelma. Viihtymättömyyteen on olemassa aina syynsä. Koulurakennusten suunnittelua ohjaavat rakennuslainsäädäntö, -normit ja opetussuunnitelmat. Psykistä ja sosiaalista hyvinvointia tukevien ratkaisujen tavoitetasoja ei ole määritelty, Nuikkinen pohtii.

PIKKUNIKSEILLÄ TOIMIVUUTTA

Soinisen koulussa osallistumisen mahdollisuus ja joustavuus on saavutettu varmistamalla tilojen yhteiskäyttö- ja jakamisvaihtoehdot. Kotisolut toimivat yhtenä kokonaisuutena, opetustilanteita on luotavissa eri luokkien välille ja solujen aulat toi-

” Käyttäjien ainoana vaikutusmahdollisuutena nähdään luokkahuoneen pultettien sijoittelu.

Kaisa Nuikkinen

sistä. Tutkimuksensa empiirisen aineiston Nuikkinen keräsi nimenomaan Soinisen koulun henkilökunnalta ja oppilailta.

– Soinisen koulu on koulurakentamisen suunnannäyttäjä. Vertailin sitä niin sanotun ideaalikoulun malliin. Halusin selvittää, ohjeistetaanko peruskoulurakentamista oikein, kohtaavatko annetut ohjeet käyttäjien tarpeet. Olenko itse ohjannut koulujen suunnittelua oikeaan suuntaan? Hain keinoja hyvinvointia tukevan ympäristön suunnitteluun. Tutkimukseni toikin ilmi puutteita ohjeistuksessa, Nuikkinen selvittää.

Nuikkisen saamat tulokset viittaavat siihen, että käyttäjien aktiivinen osallistuminen suunnitteluun tuottaa henkilökunnan hyvinvointia tukevia kouluympäristöjä. Hän kiinnitti kuitenkin huomiota eri ammattien edustajien käsite-eroihin. Sii-

mivat myös opetustiloina. Miniatyirikau-punki-koulu auttaa lasta ymmärtämään ja hahmottamaan elinympäristöään.

Nuikkinen tähdentää, että hyvän kouluympäristön luominen ei välttämättä vaadi suuria taloudellisia satsauksia. Toiminnallisesti osin vanhentuneita koulurakennuksia ei tarvitse purkaa toimintakelvottomina tai oppimista estävinä.

Paikalle tullut luokanopettaja Pirjo Rätty-Sarho vahvistaa, että pedagoginen pätevyys on viime kädessä edelleen se, mikä takaa oppimistuloksen. Hän kertoo, miten itse oli hiljattain katsomassa 1960-luvulla rakennettua lukioaikaista kouluaan.

– Pakko sanoa, että se toimi edelleen todella hyvin. Lisärakentamiset ja korjaukset oli toteutettu kokonaisuuteen istuvaksi. Opettaja läsnäolollaan tekee opetustilanteen eläväksi ja toimivaksi, Rätty-Sarho muistuttaa.

Joskus kyse on niinkin pienistä asioista kuin sadekastosten rakentamisesta pihalle, jotta saataisiin oppilaat viettämään aikaansa ulkona huonollakin säällä sen sijaan, että kiistelisivät välitunnille siirtymisestä opettajan kanssa. Samoin vaateilojen uudelleensuunnittelulla voidaan saada paljon aikaan.

Soinisen koulussa henkilöstön yhteenkuuluvuutta on lisäksi vahvistettu koko henkilöstölle yhteisillä taukotoilla; opettajia ei ole kerätty yhteen ja muuta henkilöstöä ajettu toisaalle.

– Rakentaminen on yksi väline kouluhyvinvoinnin edistämiseksi. Se ei silti tietenkään pelkästään riitä. Toki tilat on nykyään rakennettava sellaisiksi, että ne tukevat opetustapahtumaa. Vanhat koulurakennukset voisi nähdä haasteeksi käyttäjille. On löydettävä uusia toimintatapoja, Nuikkinen summaa.

Muunneltavuus iso plussa

IHAN HYVÄ KOULU

RYHMÄ VIIIDESLUOKKALAISIA ON kokoontunut tekemään luokan kevätlehteä. **Susanna** kertoo käyneensä Soinisen koulua koko ala-asteen ajan. Tilojen toimivuudesta Susannalla ei ole huomauttamista; parasta on se, että opettajat ovat kivoja.

– Ihan hyvä koulu, Susanna tiivistää.

Veronikan mielestä koulussa parasta ovat oppiminen ja kavereiden näkeminen. Lempipaikkaansa koulussa hänkään ei osaa sen kummemmin nimetä. Taustalla vappurihakas meno yltyy, kun luokan pojat alkavat palailla välitunnilta.

– Parasta koulussa ovat piha ja välitunti sekä pihalla oleva flengausrata. Ei täällä aina tällaista ole, tänään on ollut vapun takia kaikkea kivaa ohjelmaa, paikalle kiiruhtaneet **Paavo** ja **Markus** selvittävät.

Vähitellen oppilaat alkavat kerääntyä Mikaeliksi nimettyyn liikunta- ja juhlasaliin, jossa osa koululai-

sista on harjoitellut ammattilasten aerobic-ohjaajien opastuksella päivän mittaan break- ja diskotansseja. Lavalle alkaa tungeksia väkeä, kun kaikki haluavat esitellä osaaamista.

Etiopilaissyntyinen **Shimeless Taffesse** toimii Soinisen koululla koulunkäyntiavustajana ja seemiläisiin kieliin lukeutuvan amharan kielen opettajana Kallion ala-asteella. Hän kertoo pitävänsä erityisesti koulurakennuksen valoisuudesta ja ilmastuudesta. Kiitosta saa myös kehitysvammaisten terapiatila, joka on samalla iltapäiväkerhon käytössä.

– Tila on 15 metriä korkea. Happi ei lopu kesken. Koulupäivän päätteeksi sillä on merkitystä. Ei väsyttä niin helposti, Taffesse perustele.

Pientä miinusta tuo kuitenkin varastotilojen niukkuus. Normimitoitus ei hänen mielestään riitä.

Englanninopettaja **Sari Sortes** ja erityisopettaja **Virpi Lasanen** ovat tauolla henkilöstön toisen kerroksen Olokolossa. Molemmat pitävät tilojen helppoa muunneltavuutta isona plussana. Tarpeen vaatiessa on helppo perustaa pienryhmiä. Samoin terapiatilat ja hyvä ilmanvaihto saavat heiltä kiitosta.

– Opetusjärjestelyt sujuvat, kun tiloja voi muunnella, Sortes toteaa.

Veronikasta ja Susannasta koulussa parasta ovat oppiminen, kaverit ja hyvät opettajat.

Kunnan työntekijät PÄÄTTÄJINÄ?

1. Onko hyväksyttävää, että kunnan työntekijät istuvat kunnanhallituksessa?
2. Entäpä kunnanhallituksen tai -valtuuston puheenjohtajana?
3. Pitäisikö heidän jäävätä itsensä kunnan säästötoimenpiteistä päätettäessä?

**Tuija Pohjola, kaupunginvaltuutettu
ja kaupunginhallituksen jäsen (sdp)**

1. Mielestäni on. Kuntalaki määrittelee ne viranhaltijat ja työntekijät, jotka eivät voi toimia jäseninä. Olisi väärin, jos suurelta osalta kuntalaisia poistettaisiin tämä oikeus.

Miksi ei kyseenalaisteta niitä jäseniä, jotka työskentelevät kunnalle palveluita tuottavissa yrityksissä.

Jokaisen pitää käyttää omaa harkintaa silloin, kun huomaa intressiensä sekaantuvan päätöksentekoon.

2. Mielestäni yhtä sopivaa kuin, että puheenjohtaja työskentelee kunnalle palveluita tuottavassa yrityksessä, säätiössä tai järjestössä.

Olen toiminut neljä vuotta kunnanhallituksen puheenjohtajana enkä kokenut tilannetta missään vaiheessa sopimattomaksi.

Kunnallisen demokratian ja perusoikeuksien kannalta koen hyväksyttäväksi, että kunnan työntekijöillä, jotka täyttävät kuntalain 34 §:n kriteerit, on tasa-arvoinen oikeus toimia päättäjinä.

3. Kuntalaki ei edellytä, mutta jos esimerkiksi Oulussa päätettäisiin lomautuksista, voisin moraalisyistä harkita itseni jääväämistä.

Pikemminkin mieltäisin, vaarantavako lomautukset kuntalaisten palvelut.

**Eero Lehti, kansanedustaja
(kokoomus)**

1. En pidä tilannetta hyväksyttävänä. Kunnan työntekijät ovat usein kiusallisessa asemassa, mitä tulee esimerkiksi säästötoimista päättämiseen. Voi myös syntyä virkatieongelmia, joissa alaiset päättävät esimiestensä asioista. Ongelmallista on myös se, että luottamustehtävät ovat yhä enemmän siirtyneet normaalin työajan puitteissa hoidettaviksi.

2. Ei ainakaan hallituksen, koska kunnanhallituksen puheenjohtajalla on niin suuri vaikutus kunnan päätöksentekoon. Valtuuston puheenjohtajuus on toisessa roolissa, koska valtuuston toiminta on julkisempaa vallankäyttöä.

3. Mielestäni pitäisi, jos päätös koskee suoraan tai välillisesti myös edustajaa itseään.

Päätöksentekijän on osattava suhtautua neutraalisti käsiteltäviin asioihin. Tämä tarkoittaa itsensä jääväämistä paitsi oman työpaikan asioista päätettäessä myös kunnan säästötoimenpiteitä käsiteltäessä. Kuntalakiä pitäisi näiltä osin ajanmukaistaa ja muokata yleisen oikeustajun mukaiseksi.

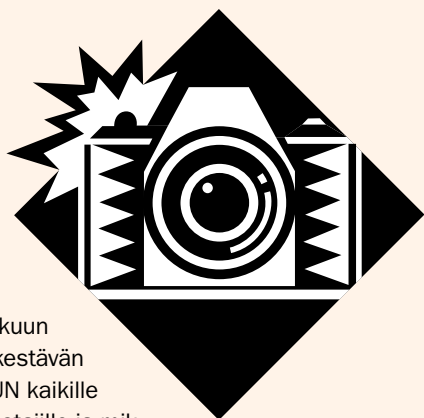
Tutustu www.kaks.fi

Kuntarunosuoni

Kesästä alkaen verkkosivuillemme www.kaks.fi avautuu kuntarunosuoni. Suonta sykittävät kahdeksan runoilijaa eri puolilta Suomea. Heitä ovat muun muassa Kalevi Jäntin kirjallisuuspalkinnon vuonna 2007 voittanut **Vesa Haapala**, tuotantonsa vuonna 1982 aloittanut runoilija ja toimittaja **Karri Kokko**, Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinnon 2007 voittanut **Henriikka Tavi** ja kirjallisuuslehti Tuli & Savun aiempi päätoimittaja **Miia Toivio**. Avaa itsellesi runojen kautta uusi näkökulma monimuotoiseen kuntakenttäämmme, sen ilmiöihin ja toimintaan.

Ota Kuntakuva

KAKS järjestää kesäkuun alusta noin vuoden kestävä KUNTAKUVAKILPAILUN kaikille valokuvauksen harrastajille ja miksei ammattilaisillekin. Kilpailu järjestetään yhteistyössä Suomen Kameraseurojen liitto ry:n kanssa. Palkitsemme kuukausittain verkkosivujemme lukijoiden parhaaksi arvioiman kuvan. Tarkemmat ohjeet löydät verkkosivuiltamme www.kaks.fi

Ennakkoluuloja Eipäjoella

OVATKO NÄMÄ EIPÄJOKELAISET kovin ennakkoluuloista väkeä?

- Eipä kai... ei täällä nyt mitenkään ihmeemmin.
- Minusta kyllä konsulttina näyttää, että täällä on monenlaisia ennakkoluuloja.

- No saattaa jotain tietysti ollakin.
- Kaikista ennakkoluuloista on heti päästävä eroon.
- Täällä elää tosiaan aika vahvana esimerkiksi semmoinen ennakkoluulo tai asenne, että kaikki ihmiset ovat pohjimiltaan tasa-arvoisia ja että ihmisten kannattaa yhdessä huolehtia asioistaan.
- Ennakkoluulot joutavat romukoppaan, niiden aika on ohi.
- Itsekin huomaa olevansa aika ennakkoluuloinen. Minulla on semmoinen ennakkooasenne, että ajattelen jollain tapaa hyvää, tai myönteisesti ihmisistä. Ja monesti sen ennakkoluulon varassa on oikeaan osunut.

- Maahanmuuttajia kohtaan täällä on varmasti ennakkoluuloja.

- Niitä kyllä on. Hyvin vahvana on ollut sellainen ennakkoluulo, että kyllä niillä jokin syy on tänne tulla ja että niitä on autettava. Ja että ne voivat tuoda ihan myönteisiä asioita tähän kulttuuriin. Kyllä täällä on toimittu ihan avoimen ennakkoluuloisesti tässä suhteessa.

- Se on aivan hirvittävää, että heitä kohtaan tunnetaan ennakkoluuloja.

- Ja koko tämä Eipäjoen-malli perustuu kyllä ennakkoluuloihin siitä, että ihmisiä voidaan ja pitää auttaa. Ja että kunta, se on pohjimiltaan jonkinlaista välittämistä ja huolenpitoa.

- Ennakkoluulot ovat kaiken kehityksen este.

- Eipä niitä ilmankaan voi oikein olla. Tai onhan siitä joskus etua, jos aloittaa jonkin asian ihan puhtaalta pöydältä. Mutta yleensä, kun johonkin asiaan rupeaa, niin täytyyhän siitä etukäteen jokin käsitys olla. Aika pahaa jälkeä tulee usein siitäkin, jos ei ole mitään ajatusta siitä, mihin on ryhtymässä.

- Täällä tarvitaan uusia asioita.

- Eipä tässä maassa ole pitkään aikaan mitään muuta hoettukaan kuin uusia asioita ja uusia ajatuksia. Ja sen näköistähän tämä lama nyt onkin, että koko ajan on vain tuotu uutta ja uutta, eikä mitään tehdä kunnolla ja loppuun saakka. Taantuma tai mikä onkin, sehän on juuri uusien ajatusten tuloa. Niistä ei tosiaankaan ole pulaa, mutta liian kanssa niitä kyllä on. Täällä ollaan vielä vanhojen ajatusten varassa ja pärjällään.

*Eipävaaran vihertyvillä rinteillä
kunnansihteeri E.I. Tuskin*

Elämisen arvoinen **VANHUUS**

Kuntia ravisteleva resurssipula ajaa maaseudun
ikäntyvät epävirallisten tukiverkkojen pariin.

TEKSTI: Ari Rytty KUVA: Valtteri Kantanen

VTM Leena Vuorinen
väitteli Helsingin
yliopistossa aiheesta
"Ikääntyminen maalais-
kylässä". KAKS on rahoit-
tanut tutkimusta. Lue
pidempi haastattelu
www.kaks.fi

Perheineen Australian Brisbanessa asuva VTM Leena Vuorinen vieraili Suomessa maaliskuun alussa. Tuolloin hän väitteli Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa aiheesta "Ikääntyminen maalaiskylässä". Väitöskirjaansa varten Vuorinen perehtyi eteläsuomalaisen maalaiskylän elämään. Tutkimuksen toteuttaminen tarjosi aitiopaikan vanhusten arkeen.

– Nykyään asiakas viedään palvelun luo. Tämä aiheuttaa ongelmia niille, joilla toimintakyky on syystä tai toisesta alentunut. Samaan aikaan maaseudun julkista liikennettä ajetaan alas.

Vaikka tarvittavat peruspalvelut olisivatkin kohtuullisesti saatavilla, esiin nousee niiden pirstaloituneisuus.

– Ennen vanhus pääsi kodinhoitajan avustamana saunaan. Sen jälkeen hänellä oli tilaisuus rupatella.

Monen kaupunkilaisen mielessä maaseudun idylliin kuuluu lämminhenkinen kyläyhteisö. Todellisuus on kuitenkin erilainen.

TEHOKKUUSAJATTELU UUSILLE URILLE

Vuorinen uskoo kunnista löytyvän halukkuutta vanhusten palvelujen kehittämiseen. Loppupelissä kyse on kuitenkin rahasta. Sen vähäisyys pakottaa noudattamaan vallitsevaa linjaa, joka ajaa vanhusten laitostamista. Laitostaminen ei tule halvemmaksi, mutta on yksinkertainen ja helppo tapa.

– Tilausta olisi kunnan alueella kiertävälle palvelubussille, jonka mukana kulkisi esimerkiksi terveydenhoitaja ja sosiaalialan ammattilainen. Yksittäinen kunta saisi tällaisen palvelun kohtuullisen pienillä kustannuksilla.

Vuorinen näkee haasteeksi päättäjien vieraantumisen vanhusten realiteeteista. Ikääntymisen todellisuus ei kolkuttele kiireisen keski-ikäisen ajatusmaailmassa.

– Vanhusneuvostojen ja sosiaali- ja terveydenhuollon tiivistynyt yhteistyö on vienyt monia asioita eteenpäin, Vuorinen arvioi.

– Nykyisten eläkeläisten mielessä vanhainkoti on usein synonyymi vaivaiskodille. Sosiaalipalveluiden käyttäminen koetaan häpeälliseksi. Korkeampaan elintasoon tottuneet ikäluokat ovat tässä huomattavasti vaativampia.

Maaseudulla naapureiden ja muiden kyläläisten tuki on välttämätöntä. Naapureiden ohella vanhusten hyvinvointi lepää sukulaisten ja lasten harteilla. Aikaisemmin Eskilstunassa asunut Vuorinen näkee yhtäläisyyksiä Suomen ja Ruotsin asetelmissa.

– Molemmissa maissa julkinen sektori sekä järjestää että tuottaa tarvittavat palvelut. Australiassa palveluiden tuotanto on säilytetty yksityisille toimijoille. Lisäksi siellä on kokonaisia eläkeläiskylä. Australiassa tällaiset ratkaisut on helpompi toteuttaa sääolojen ansiosta.

Kuntasektorin kuukausipalkka on 2 714 EUROA

Kuntien ja kuntayhtymien kuukausipalkkaisen koko-aikaisen henkilöstön kokonaiskeskiansio oli viime lokakuussa 2 714 euroa.

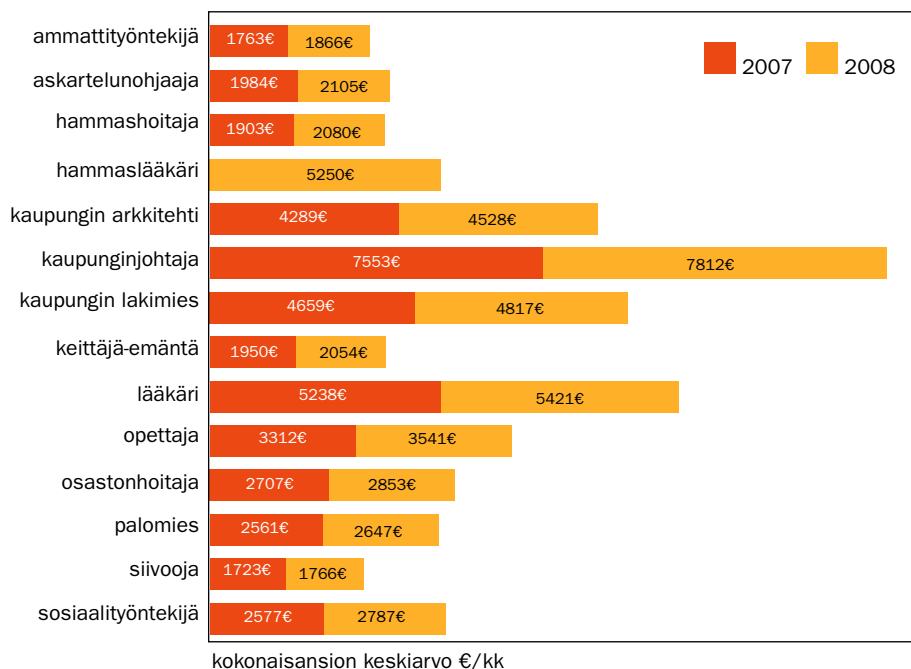
Kuukausipalkkaisia koko- ja osa-aikaisia oli tilastossa kaikkiaan noin 420 000. Näistä kokoaikaisia oli kaikkiaan 365 000. Henkilöstömäärä on kasvanut vuodessa runsaan prosentin.

Kuntasektorin kokonaisansion muutos kuluvalle sopimuskaudella 2006–2008 oli 9,4 prosenttia. Yleiskorotusten osuutta ei voida tarkasti arvioida, koska ne olivat eri suuruksia ja ajoittuivat muista henkilöstöryhmistä poikkeavalla tavalla suurissa sairaanhoitajaryhmissä. Kunnallisen yleisen sopimusalan kokonaisansio nousi 10,1 prosenttia, opettajien 9,6, teknisten 9,0 ja lääkärin sopimusalan kokonaisansio nousi 8,3 prosenttia.

Suuri osa yli-, osaston- ja sairaanhoitajista ei saanut yleiskorotuksia vielä lokakuussa 2007, mutta lokakuuhun 2008 mennessä he olivat kirineet ansioissaan muun muassa perushoitajien ohi.

Siirtyminen uusimuotoiseen palkkausjärjestelmään on nostanut opettajien

Kuntasektorin kuukausipalkat ammateittain

palkkoja noin prosentin. Sopimuskausi jatkuu tammikuun 2010 loppuun.

Lähde: Kuntasektorin palkat 2008, Tilastokeskus

Voita kannettava tietokone!

Samalla voit antaa aihe-ehdotuksia ja vaikuttaa lehden sisältöön.

Vastaa heti lyhyeen kyselyyn osoitteessa

www.mcipress.fi/lukijapalvelu

Arvottava palkinto on kevyt multimediakannettava, jonka arvo on noin 1 000 euroa.

Vastaaminen on helppoa.

1. Kirjautu osoitteeseen www.mcipress.fi/lukijapalvelu.
2. Valitse kyseinen lehti.
3. Merkitse tilaajanumero-kohtaan numerosarja 082288
4. Tämän jälkeen pääset lukijakyselyyn klikkaamalla kyselyyn-painiketta.

Ja sitten vain onnea arvontaan!

Lukijakyselyyn voi vastata kahden viikon sisällä lehden ilmestymisestä. Kyselyyn voivat osallistua kaikki MCI Press Oy:n tuottamien lehtien lukijat. Voit osallistua kyselyyn jokaisen ilmestyvän numeron yhteydessä, mutta vain yhdellä vastauksella lehden numeroa kohden. Kysely ja arvonta koskevat lehtiä, jotka ilmestyvät kevätkaudella 2009. Palkinnon arvontaan osallistuvat kaikki vastanneet. Palkinto arvotaan 31.7.2009. Voittajalle ilmoitetaan sähköpostitse tai kirjeitse.

Kunnallisan kehittämissäätiön KAKSin verkkosivut uudistuivat

Starttaa osoitteessa **www.kaks.fi**

Osoite www.kaks.fi sisältää muun muassa:

- tiedot KAKSin apurahojen hakemisesta
- myönnetyt rahoituspäätökset
- menossa olevat ja valmistuneet tutkimukset
- Kuntakuva – kilpailukuvia kunnista
- Kuntarunosuoni – viikottain uusi runo
- Polemiikki-lehti ja useita painetussa lehdessä julkaisemattomia artikkeleita
- mahdollisuus kommentoida ja käydä keskustelua
- ajankohtaisia ja kunta-aiheisia videoklippejä
- tutkimusjulkaisut
- Polemia-kirjat

**Liitä sinäkin
kirjanmerkkeihisi
www.kaks.fi!**

